

Kroniek

H.J.C.C.J. Wilschut

Eenvoudig gereformeerd

Sinds enige tijd verschijnt in Zuid-Afrika het blad VOX VIVA, RIGTINGWIJZER VIR DIE GEREFORMEERDE LEWE, onder redactie van dr. C. Saayman en ds. E. Viljoen. Zeg maar: een soort NADER BEKEKEN op z'n Zuid-Afrikaans. De redactie van VOX VIVA vroeg mij of ik een artikel voor dit blad wilde verzorgen over het onderwerp 'Eenvoudig gereformeerd'. Een vingeroefening voor dit artikel treft u hieronder aan, toegespitst op onze situatie in Nederland. Ter overweging aan het begin van een nieuw kerkelijk seizoen.

Eenvoud, geen simplisme

'Laten we maar eenvoudig blijven met elkaar.' Een dergelijke uitspraak klinkt aantrekkelijk. Het is zelfs schriftuurlijk. Zint niet op hoge dingen, maar voegt u in het eenvoudige, zegt Paulus in Romeinen 12:16. Ik weet het, je kunt ook vertalen: bemoei je met de eenvoudigen. Het verhaal wordt er niet anders van. Het blijft gaan om een oproep tot *nederigheid*. Doe niet uit de hoogte, blijf gewoon (Rom. 12:16 in de weergave van de Groot Nieuws Bijbel). Met een dergelijke eenvoud is niets mis.

Maar je kunt de oproep om eenvoudig te blijven ook verkeerd gebruiken. Laten we samen maar eenvoudig blijven, oftewel, laten we vooral niet *moeilijk* doen. Laat ingewikkelde discussiepunten liggen. Boor niet te diep. Houd de zaken eenvoudig.

Is dat voor jou 'eenvoudig gereformeerd', dan ga je toch te kort door de bocht. Eenvoud is geen simplisme, waarbij je om moeilijke vragen heenloopt. Trouwens, de leer van de Schrift heeft een eigen diepgang, die om biddend doordenken vraagt. Moeilijke vragen dienen zich aan. Bij de uitleg van concrete teksten. Maar ook als het gaat om het geheel van de bijbelse leer. Petrus schrijft het al over Paulus' onderwijs: daarin is één en ander moeilijk te begrijpen (2 Petr. 3:16). P.H.R. van Houwelingen tekent hierbij aan: 'Ook Paulus' woorden hadden soms zo'n geweldige diepgang, dat ze verre van makkelijk te bevatten waren' (2 PETRUS/JUDAS. TESTAMENT IN TWEEVOUD, Kampen 1993, p. 103). De bijbelse leer roept - juist door haar diepe inhoud - allerlei vragen op, waarover onder beroep op de Heilige Geest nagedacht mag worden. Zeker, dan loop je als mens tegen je grenzen aan. Er blijven verborgenheden, waar je met je denken niet inkomt. En je moet dat ook niet willen. Dat vraagt eerbied en ootmoed, christelijke bescheidenheid. En met artikel 13 NGB belijdt je: 'Wij stellen ons ermee tevreden, dat wij leerlingen van Christus zijn, om slechts te leren wat Hij ons onderwijst door zijn Woord, zonder deze grenzen te overschrijden.' Meer dan eens waarschuwt Calvijn dan ook in de INSTITUTIE voor het gevaar van de speculatie, hoe je dan 'buiten de weg gaat'. Voor kleine mensen blijft de levende God vele maten te groot.

Maar dat beseffen is wat anders dan dat je met een beroep op de eenvoud belangrijke delen van de bijbelse leer buiten beschouwing laat. Je brengt een onaanvaardbare *reductie* aan. Tot schade van het leven met de Here. Kies je bewust voor de oppervlakte, dan ligt de verschraling in het geloofsleven op de loer. Eenvoudig gereformeerd, jawel. Maar geen simplisme!

Eenvoud, geen dubbelhartigheid

Bij 'eenvoudig gereformeerd' denk ik liever in de richting van wat in het Nieuwe Testament 'eenvoud van hart' genoemd wordt. Zo wordt het gezegd in Handelingen 2:46. De christenen te Jeruzalem gebruikten hun maaltijden met blijdschap en *eenvoud des harten*. Zoals later de apostel Paulus de slaven oproept om hun heren gehoorzaam te zijn met vrees en beven, 'in *eenvoud uws harten*' (Ef. 6:5; Kol. 3:22). Bij deze eenvoud gaat het om het helemaal op God gericht zijn. Er is geen gespletenheid in het leven met God. Nee, je dient de Here met een ongedeeld hart.

Deze bijbelse eenvoud staat dus tegenover elke vorm van dubbelheid en dubbelhartigheid. Het is de manier, waarop God zelf zijn gaven geeft: *eenvoudigweg* (Jak. 1:5). Bij het geven van zijn gaven houdt God er geen verborgen agenda op na, er zijn geen stille bijbedoelingen. Nee, God geeft als een God uit één stuk. Een stimulans om zelf bidder uit één stuk te zijn, niet innerlijk verdeeld (Jak. 1:8). Die dubbelhartigheid is precies het tegendeel van de bijbelse eenvoud van hart. Die heeft te maken met de complete overgave aan de Here. Je hebt aan de Here en zijn Woord *genoeg*!

Het is dan ook de zorg van Paulus, dat de gemeente te Korinte zich door dwaalleer van deze eenvoud laat vervreemden. Ik ben bang dat uw gedachten worden afgetrokken van de *eenvoud in (of: tot) Christus*, schrijft hij (2 Kor. 11:3). Die eenvoud in Christus bewaart ons in de natuurlijke en rechte leer van het Evangelie, zegt Calvijn in zijn uitleg van dit schriftwoord. De zinnen worden vervalst en verdorven, wanneer zij op het allerminste van de zuivere leer van Christus afwijken (ZENDBRIEVEN VAN PAULUS. ROMEINEN EN I-II CORINTHE, Goudriaan 1972, tweede druk, p. 409). Daar hebt u de eenvoud van de christelijke gemeente: de bruid kent maar één man en laat geen ander in haar leven toe. Terecht zegt H.J. Jager, dat deze bijbelse eenvoud geen natuurlijke, maar een christelijke eigenschap is (KERNWOORDEN VAN HET NIEUWE TESTAMENT II, Amsterdam 1977, tweede druk, p. 10). Het gaat werkelijk om de eenvoud van het *geloof*!

De leer van Christus

Is bijbels onderwijs over de eenvoud van hart, de eenvoud in Christus, over te dragen op gereformeerd-zijn? Mag je een isgelijktken zetten tussen de bijbelse leer en de gereformeerde leer?

Als gereformeerde mensen hebben we de neiging om nu onmiddellijk 'ja' te zeggen. Even voor de duidelijkheid, dat is uiteindelijk ook mijn antwoord. Toch wil ik aan bovenstaande vraag niet stilzwijgend voorbijgaan. Want die gereformeerde leer - zeg maar de leer van de gereformeerde belijdenisgeschriften - is niet kant en klaar linea recta uit de hemel komen vallen. Mensen hebben die leer uit de Bijbel afgelezen. Daarom blijft het onderwijs van onze belijdenisgeschriften ook steeds aan de Schrift onderworpen. Men mag geschriften van mensen, hoe heilig de schrijvers ook geweest zijn, niet op één lijn stellen met de goddelijke Schriften. Dat zegt nota bene de gereformeerde belijdenis zelf (art. 7 NGB). De Schrift is norm in zichzelf, de kerkelijke belijdenis - en dus de gereformeerde leer - is genormeerde norm, altijd vatbaar voor correctie vanuit de Schriften.

Bovendien verraadt de gereformeerde leer in allerlei opzichten haar historische bepaaldheid. In de terminologie. Ook in de thematiek. In concrete omstandigheden moet je zekere onderdelen wel eens uitvergroten. Denkt u aan de uitgebreide behandeling van de

sacramenten in de Heidelbergse Catechismus. Er is ook sprake van ontwikkeling. Een mooi voorbeeld daarvan is hoe de Dordtse Leerregels een nadere uitwerking bieden van art. 16 NGB. Bezig zijn met de gereformeerde leer is meer dan alleen maar de antwoorden van vroeger repeteren. Er mag - ook vandaag - over de gereformeerde leer door-gedacht worden. Ook is er op onderdelen reliëf tussen de drie formulieren van enigheid en een gereformeerd belijdenisgeschrift als de Westminster Confessie. Waarmee ik maar zeggen wil: je kunt de gereformeerde leer niet *zonder meer* met de leer van Christus in de Schriften vereenzelvigen. Niet zonder erkenning van alle menselijke factoren die in de formulering van deze leer een rol gespeeld hebben. *In de naam 'gereformeerd' zit onmiskenbaar een historische notie!*

Daarom hebben de gereformeerde kerken in Nederland ook nooit een strikt woordelijke binding aan haar belijdenisgeschriften geëist. In het ondertekeningsformulier van Dordrecht 1618/19 werd instemming gevraagd met 'alle de artikelen en stukken der leer, in de Belijdenis en Catechismus der Gereformeerde Kerken ..., mitsgaders de Verklaring over eenige punten der voorzegde leer, in de Nationale Synode, Anno 1619, te Dordrecht gedaan', als in alles met Gods Woord overeenkomende. Te Dordt werd volstrekt niet gedacht aan een eed van trouw op de volmaaktheid van elke zegswijze, om het met J.R. Wiskerke te zeggen (DE STRIJD OM DE SLEUTEL DER KENNIS. EEN BUNDEL OPSTELLEN OVER THEOLOGIE EN FILOSOFIE, Groningen 1978, p. 55). Wat geen vrijbrief is om je vrijblijvend tegenover de belijdenis op te stellen. De zakelijke binding houdt geen inhoudelijke beperking in! Instemming wordt gevraagd met *alle* stukken van de leer als zijnde in *alles* in overeenstemming met de Schrift.

Op dat punt van de overeenstemming mag wel degelijk een isgelijktken gezet worden tussen de leer van Christus en de gereformeerde leer. De gereformeerde leer geeft stem aan de leer van Christus, spreekt die leer gehoorzaam na. Gereformeerd is dan ook meer dan een historische aanduiding. *Door de overeenstemming met de leer van Christus mag de gereformeerde leer gelden als authentiek-bijbels.* Daar hebt u de *principiële* lading van het woord 'gereformeerd'. De gereformeerde leer biedt geen eigen leer. Maar spreekt de leer van Christus na, het aloude Evangelie. Was Abraham gereformeerd?, vraagt H.J.J. Feenstra (Woord en wereld nr. 4, Ermelo 1987). In historische zin niet. Principieel - wat het wezen betreft, in de kern van de zaak, zoals Feenstra zegt (p. 8) - wel. Al wist Abraham nog lang zoveel niet van het Evangelie als wij dat doen. En toch. Dat is ook het gelijk van die aansprekende sierletter in één van de uitgaven van de Statenvertaling, met een tekening van Adam, die Kaïn en Abel voorleest uit... de Heidelbergse Catechismus. Het geloof van de gereformeerde kerk is het geloof van de kerk der eeuwen!

Eenvoud in de praktijk

Eenvoudig gereformeerd zijn. Wat houdt dat in voor de kerkelijke praktijk? Ik wil proberen om een richting te wijzen, zonder dat ik pretendeer volledig te zijn.

1. Om te beginnen is eenvoudig gereformeerd zijn: zonder reserves trouw zijn aan de gereformeerde - de gezond-bijbelse - leer, zoals die is vastgelegd in de gereformeerde belijdenisgeschriften. Niet om daarmee de voortgang in het denken over de gereformeerde leer te frustreren. Wel om dat voortgaande nadenken te normeren. Eenvoudig gereformeerd begint bij een *ondubbelzinnige aanvaarding en handhaving* van het gereformeerd belijden, juist omdat je bij de leer van Christus, de leer van de Schrift, wilt blijven. En dan uiteraard niet alleen in formele zin. Wat we belijden, zullen we beleven in de omgang met de Here. En dat dan in 'eenvoud des harten'. Zonder dat we koketteren met dwaalleer. Om man en paard te noemen: eenvoudig gereformeerd-zijn brengt met zich mee, dat we kritisch afstand weten

te bewaren van het gedachtegoed van de evangelische beweging. Daarmee wil ik niet de geloofsintegriteit van broeders en zusters uit de evangelische beweging ontkennen. Tegelijk moet ook hardop over dwaling gesproken worden, als het gaat om verbond en verkiezing, ambt en kerk. In dit opzicht maak ik mij best zorgen. Wat is de argeloosheid soms groot, wanneer het gaat om het denken in evangelische kring! Wat gaat er ook een zuigkracht van de evangelische beweging naar gereformeerde kerkmensen - met name kerkjeugd - uit!

2. Daarom - in het verlengde van het vorige - zullen we met elkaar er ook aan moeten werken dat de gereformeerde leer *gekend* wordt, met hoofd en hart. Wat is de kennis van de gereformeerde leer soms beperkt! Wat kan er soms ook weinig gelezen worden! Wanneer gezegd wordt dat we de huidige 'leerdienst' (met de klassieke catechismuspreek) wel kunnen afschaffen, omdat vandaag de dag het kennispeil hoger is en we over andere kennismiddelen beschikken dan in de Reformatietijd, mogen we ons nog wel eens achter de oren krabben. Is het kennispeil - als het gaat om de bijbelse leer - wel zo hoog? En in hoeverre worden nieuwe kennismiddelen en -methoden ook daadwerkelijk gebruikt? Met een ongedeeld hart de leer van Christus toegedaan zijn kan niet zonder een intens bezig zijn met die leer. Om te blijven bij het kennen van de Here - om *Hem* gaat het toch in die leer?! Om in die geloofskennis ook te groeien, door de kracht van de Heilige Geest.

3. Eenvoudig gereformeerd-zijn betekent ook *concentratie op het enig nodige*. Eenvoud van hart heeft te maken met ongedeelde overgave aan de Here en zijn dienst. Er is een wedloop te lopen, die al je kracht en aandacht vraagt. Om te jagen naar de volmaaktheid in Christus, de prijs van de roeping van God, die van boven is, in Christus Jezus (Fil. 3:12v). En daarbij je ervoor inzetten dat ook anderen die wedloop gaan lopen. In het laatst van de dagen zullen we het Evangelie uitdragen, roepen tot bekering en geloof in de Here. Dan komt er ook weer een juiste dosering in onze aandacht. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat wij als Gereformeerde Kerken onevenredig veel energie stoppen in allerlei B-zaken, die op zichzelf best belangrijk zijn (liedbundel, liturgie enz.). Terwijl de grote A-zaak - Christus kennen en zijn naam in deze wereld belijden - alle voorrang wil hebben. En houden.

4. Juist ten aanzien van de *liturgie* mogen we nog wel eens nadenken over eenvoudig gereformeerd-zijn. Liturgie in de gereformeerde traditie wordt gekenmerkt door een grote *soberheid*. Dat hoeft allerm minst ten koste te gaan van de inzet voor een verantwoorde liturgie. Hoe heeft iemand als Calvijn daarvan geen blijk gegeven! Wie er meer over wil weten, moet vooral het boekje van dr. T. Brienens eens lezen: CALVIJN EN DE KERKDIENT, Heerenveen 1999. Ook A. Kuyper liet zich niet onbetuigd met zijn ONZE EERDIENST (Kampen 1911), om nog eens een grootheid uit ons gereformeerde verleden te noemen. Maar steeds treft de soberheid. En de beduchtheid voor vormdienst en ritualisme. Het Woord mag niet ondersneeuwen door allerlei liturgische drukte.

5. Ten slotte, eenvoudig gereformeerd-zijn komt ook uit in een *ondubbelzinnig nakomen van de kerkelijke afspraken*. Soms is het bijbelse woord 'eenvoud' uitwisselbaar met 'oprechtheid'. Ja moet ja zijn, zegt onze Heiland. Dat laat geen ruimte voor dubbelhartigheid, ook niet voor het op een akkoordje gooien met kerkelijke afspraken. Ook in dit opzicht zullen we echt zijn, authentiek. Zo vertoon je het beeld van je Heer. En bewaren we met elkaar het onderling vertrouwen.

Afgesloten op 23 augustus 2003.